

средств, исходя из состояния национальной экономики и перспектив ее развития.

По нашему мнению, только после реализации данных блоков может быть построено и реализовано эффективное управление воспроизводством основных средств на макроуровне.

Предложенный концептуальный подход к совершенствованию управления воспроизводством основных средств на макроуровне, по нашему мнению, способен создать эффективную систему управления воспроизводством основных средств при наличии благоприятной экономической обстановке в стране, стабильности в политической, правовой и социальной сферах.

ЛИТЕРАТУРА

1. Государство и экономика развитых капиталистических стран / под ред. И. М. Осадчей, К. Б. Козловой, В. Б. Студенцова [и др.]. – М. : Наука, 2008. – 270 с.
2. Управление процессом замены оборудования в США / А. С. Бричко. – К. : УНИИТИ, 2006. – 139 с.
3. Управление в Японии и США: организация и методы / под ред. А. А. Курицына. – М. : Наука, 2007. – 232 с.
4. Arrow K. J. The Economic Implications of Learning by Doing / Arrow K. J. // Review of Economic Studies. – 2000. – Vol. 29. – P. 29–32.
5. Grossman G. M. Innovation and growth in the global economy / G. M. Grossman, E. Helpman ; Cambridge. – Mass. : MIT Press, 2003. – 238 p.

УДК 336.74

ПРИЧИНИ КРИЗОВИХ ЯВИЩ В ЕКОНОМІЦІ ТА МОЖЛИВІ НАПРЯМИ ЇХ УНИКНЕННЯ

І. М. Свідерська, кандидат економічних наук

Період 2008–2009 рр. характеризувався надзвичайно важкими та негативними процесами в грошово-кредитній сфері економіки України, які були посилені внутрішніми політичними суперечностями та проблемами грошово-кредитних відносин у вітчизняному суспільстві. Світова економічна криза показала, наскільки економічні та фінансові системи розвинутих країн світу можуть протистояти і реагувати на них масштабними економічними заходами. Досвід України полягає в тому, що були визначені значні проблеми в монетарній та кредитній політиці, які варто вирішувати з метою недопущення подальшого спаду економіки та забезпечення стабільного розвитку.

Темі світової кризи присвячено значний доробок вітчизняних і зарубіжних учених. Зупинитися варто на працях когорти визначних науковців України. Посткризові перспективи та проблеми розвитку економіки України та Росії (макроекономічний аспект) розглянуто в циклі статей академіка НАН України Гей-

ця В. М. Кризові уроки та короткострокові перспективи грошово-кредитного ринку України досліджені в серії статей ученими член-кореспондентом НАН України Даниленком А. І. та д.е.н. Шелудько Н. М. Зміст і моделювання фінансової природи економічних коливань розглядала д.е.н. Радіонова І. Ф. Зарубіжні вчені фінансову кризу поставили у центрі останніх наукових досліджень. Дванадцять причин фінансової кризи висвітлив професор Зейльд. Основний механізм фінансової кризи та можлива політика досліджував Бланшар.

Метою даної статті є узагальнення визначені причини фінансової кризи як у світі, так і специфічні умови, які були характерні для України. Проаналізувати основні статистичні показники кризового періоду в Україні та надати рекомендації щодо виходу з кризового стану економіки.

Циклічність фінансових криз у світі підтверджує їх хронологія, яка бере свій поча-

ток з XIX ст. Кризові явища були зафіксовані: 1857 р. у США, 1873 р. у США та Європі, 1929–1933 рр. світова економічна криза – Велика депресія, кінець 1980-х рр. – японська «фінансова бульбашка», криза 2000–2001 рр. – у США та світова фінансова криза 2008–2009 рр. Періодичність виникнення фінансових криз зумовлює проведення детальної класифікації причин і визначення їх ієрархії.

Класифікація причини кризи 2008–2009 рр. у США, яку запропонувала І. Ф. Радіонова має 2 рівні: макроекономічний і мікроекономічний [1].

До макроекономічного рівня належать:

1. Критичне зростання частки державного боргу у ВВП унаслідок значних дефіцитів бюджетів у період економічного піднесення (1980–2007 рр.), яке передувало кризі.

2. Макроекономічні цілі й інструменти, що є важливими з огляду на зв'язки фінансового ринку з реальним сектором економіки, були поза увагою урядів, які формували макроекономічну політику.

До мікроекономічного рівня належить:

1. Використання нових фінансових інструментів, призначених для зменшення ризиків кредитування та фінансової невизначеності, відбувалося таким чином, що ризики невизначеності породжували самі фінансові інструменти (субстандартні іпотечні облігації – похідні від субстандартних кредитів).

2. Відбувалося створення надлишкового фінансового важеля, негативні наслідки якого були передбачені і навіть штучно підтримувалися.

Про масштаби фінансової кризи свідчать не лише темпи падіння основних макроекономічних показників, але і суми коштів, які уряди країн Євросоюзу та США готові виділяти для підтримки фінансового сектора. Так, Велика Британія готова надати допомогу у розмірі 500 млрд фунтів стерлінгів, Німеччина – 500 млрд євро, Франція – 360 млрд євро, Нідерланди – 200 млрд євро, Іспанія – 100 млн євро, Італія – 40 млрд євро. Загальна сума фінансової допомоги з боку урядових органів США наближається до 1 трлн дол. США, в тому числі 700 млрд дол. США планується

спрямувати на викуп неліквідних цінних паперів, що є власністю фінансових установ.

Глобальна економічна криза призвела до катастрофічних наслідків для фінансового ринку України, а саме:

- 40 % девальвація української гривні;
- значне зниження обсягів міжнародних резервів;
- падіння фондових індексів;
- скорочення зовнішніх джерел фінансування вітчизняних підприємств;
- обмеження обсягів кредитування;
- зростання державного боргу;
- непередбачуваність рівнів інфляції та девальвації.

Вплив фінансової кризи на економіку України посилили такі явища, як низький рівень корпоративного управління, слабкий ризик-менеджмент, надмірна концентрація ризиків, непрозорість діяльності та використання тіньових схем ведення бізнесу.

Проблеми, з якими зіткнувся Уряд України під час кризи, стосувалися фінансового сектора: забезпечення банківської ліквідності, лібералізація валютного курсу, розширення гарантій для вкладників, підтримка платіжного балансу та державного бюджету за умов дефіциту кредитів від міжнародних фінансових установ.

Найскладнішим періодом для національного банківського сектора виявився 2008–2009 рр., оскільки характеризувався значним відтоком коштів фізичних осіб, коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ, який сягав 25,7 %. Сальдові збитки банків України за 2009 р. становили 31,5 млрд грн (з 179 діючих банків 126 отримали збиток у розмірі 34,6 млрд грн). Реальний обсяг проблемних кредитів становив до 35 %, а в окремих банках – до 50–70 %. За період розгортання в Україні економічної кризи, загальний обсяг депозитів у національній валюті зменшився на 25,2 % (або на 58,5 млрд грн), а в іноземній валюті – на 13,2 % або на 2,9 млрд дол. США [2].

Проблема ліквідності, з якою банки зітнулися на початку кризи, змінила проблема якості активів і достатності капіталу, і саме вона найбільш відчутно вплине на функціонуван-

ня банківського сектора в короткостроковій перспективі, як з погляду підтримки фінансової стабільності банків, так і активізації кредитування економіки. Тому пріоритетним є підтримка функціональної спроможності банків як основної ланки кредитних відносин в економічній системі з метою активізації кредитування економіки, створення можливостей для відновлення інвестиційних потоків і попередження появи економічних дисбалансів і поширення проблеми морального ризику.

Вагомі ризики для грошово-кредитного ринку заклала бюджетна політика Уряду 2009 р. Дефіцит Державного бюджету перевищив 12 % ВВП, дефіцит Пенсійного фонду – майже 22 млрд, саме через найбільш негативні наслідки може мати спроба вирішити проблеми виконання соціальних зобов'язань Уряду та активізації виробництва за рахунок емісії. Сучасна криза потребує залучення більшої кількості ресурсів для захисту найбільш вразливих верств населення. Але водночас відбувається скорочення надходжень до загального фонду державного бюджету. Це протиріччя можна розв'язати за допомогою адресної державної підтримки найбільш вразливим, безробітним і непрацездатним категоріям населення, а також шляхом відмови від надмірних соціальних виплат тим категоріям населення, що знаходяться у менш важкому становищі.

Фінансова криза підтвердила, що високоорганізована економічна і фінансова система для нормального функціонування потребує наскільки ж високоорганізованого державного регулювання, значення якого особливо зростає у моменти кризових збоїв.

Федеральна резервна система США використовувала цілий спектр заходів щодо нейтралізації негативних наслідків кризи: від зміни процентної ставки (облікової) і кредиту-

вання фінансових інститутів до їх націоналізації в критичних випадках.

Пріоритетними напрямками грошово-кредитної політики України є спрямованість на стабілізацію економіки та досягнення поступового зростання. Це може бути досягнуто завдяки такими рішенням:

- підтримання фінансової стабільності та сприяння зниженню боргового навантаження на економіку;
- активізація фондового ринку за рахунок підвищення інвестиційної привабливості вітчизняних підприємств;
- вжиття заходів щодо переорієнтації бюджетних витрат зі споживання на нагромадження та підвищення інвестиційної складової за рахунок фінансування інфраструктурних проектів;
- зменшення частки соціальних витрат за рахунок законодавчого скорочення соціальних пільг, привілеїв та виплат, що не пов'язані з соціальним захистом малозабезпечених верств населення.

Подальші розробки стосуватимуться можливості другої хвилі світової кризи в економіці, оскільки не усунено об'єктивні структурні причини циклічних криз у світовій економіці та триває загрозливе домінування фінансового сектора у світовій економіці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Радіонова І. Ф. Фінансова природа економічних коливань: зміст і моделювання / Радіонова І. Ф. // Фінанси України. – 2011. – № 3. – С. 19–23.
2. Монетарний огляд за 2009 рік [Електронний ресурс] / Національний банк України. – Режим доступу : http://www/bank.gov.ua/Publication/econom/Mon_review/2009/2009.pdf. – Назва з екрана.